

№3/2024

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA

Yulbarsova X.A. Bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish tuzilmasi va tavsifi	4
Xushnazarova M.N. Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy pedagogik amaliyotga tayyorlashda pedagogika fanining samarali usullaridan foydalanish	10
Raxmedova M.A. Mahmud az-Zamaxshariyning ma'naviy merosidan yoshlarni axloqiy tarbiyalashda foydalanish imkoniyatlari	13
Ismoilov Y.Q. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning texnologik masalalari	17
Iminova H.M. Ta'lim tizimiga konsentrlangan ta'limni integratsiya qilishning zamonaviy pedagogik tendensiyalari	20
Muladjanova G.A., Mullajonova M.D. Oliy ta'lim talabalarining sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanish kompetentligini takomillashtirish	25
Wang Ping. Exploration of ethnic music elements in chinese piano works	29
Kadirov A.M., Ergasheva Sh.Q. The role of fine arts in installing the values of human dignity in general education pupils	32
Nadirxanova N.A. Enhancing creative competence in students through the steam educational methodology: integrating visual arts and engineering graphics	38
Axmedova D.X. Interfaol usulda rag'batlantirishning o'quvchilar ta'lim-tarbiyasiga ijobiy ta'siri	44
O'rinboyev M. I. Fizika o'qitish amaliyotida metakognitiv faoliyatlarni takomillashtirish	48
Burxonova M.M., Sirojiddinov B.A. Amaliy mashq va masalalarning kontekstual asoslari hamda umumta'lim maktablarda qo'llanilishi bo'yicha pedagogik-metodik aspektlar	51
To'raxonova B.T. Bo'lajak pedagog-psixologlarni tarbiyaviy faoliyatini tashkil etishga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari	54
O'smanova D.Z. Zamonaviy dars jarayonida adabiy-nutqiy kompetensiyani shakllantirish, ilg'or pedagogik texnologiyalar orqali rivojlantirish	57
Xudoyberganova M.A. Talabalarga adabiyotni o'qitishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning samarali texnologiyalari	61
Iminova D.N. Innovativ loyihalar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish motivatsiyasini rivojlantirishning mazmuni	65
Abdulmadjidova M.D. Ilk o'spirinlik davrida mehnatga munosabatning shakllanishi	68
Dushabayeva G.M. Mustaqil ta'limda chizmachilik fanidan kompyuter dasturlarda foydalanishning ahamiyati	71
Utanova V.M. Diskurs tahlili: umumiy ta'rif, metodologiya va misol	75
Qoraboyev J.B., Qoraboyeva N.N. Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik ma'no tuzilishi	78
Umarov A.V. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar – talabalarining mediasavodxonligi va axborot madaniyatini rivojlantiruvchi didaktik vosita sifatida	81
Qodirova O.S. Maktabgacha ta'lim yoshida bolalarning ta'lim faoliyatiga faol tashabbuskorlik munosabatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	86
Aslonov X.Sh. Dasturlangan laboratoriya ishlarida yarimo'tkazgichlarning ta'qiqlangan zona kengligi tushunchasi	89
Bakirov I.H. Boks sport turida musobaqalarning o'tkazish turlari va musobaqa faoliyati	94
Saidg'aniyev S.O. Bolalar uchun sport gimnastikasi	98
Tojiboyeva N.T. Ta'lim muhitida o'zini-o'zi boshqarishda qiyin bo'lgan o'smirlarning hissiy qulayligining psixologik jihatlari	100
Dushabayev D.Sh. Umum ta'lim maktablarda jismoniy tarbiya darslarida zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	103
Abdullaev G'A. The method of determination of aerobic and anaerobic treshhold by heart rate of athletes in the development of endurance qualities in athletics training (In the case of middle and long distance runners)	106
Qurbonova F.M. Talabalarining jamoada ishlash qobiliyatlarini kollobratsiya asosida shakllantirishning psixologik xususiyatlari	110
Shobduraximova U.T. Tavakallchilikka asoslangan virtual o'yinlar va ularning jamiyatga salbiy ta'siri	113
Hasanova S.K. Development of creative thinking of primary class students based on pirls' flows	115
No'monova A.N. O'zbekiston ta'lim tizimiga tasviriy san'atning rang tasvir yo'nalishini tadqiq etishning dolzarb masalalari	119
Toshtemirov Q.Q. Umumiy o'rta ta'lim maktablari musiqa madaniyati darslarida milliy musiqa merosi "shashmaqom"ni o'rganishning ahamiyati	122
Gofurjanova N.K. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlaridagi ishtirokining ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni	126
IJTIMOIY GUMANITAR FANLAR	
Yusupova S.N., Bakhronov B. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muamolari	129
Olimova Z.I. Abdulla Avloniyning Turkiston o'lkasidagi jadidchilik harakatiga qo'shgan hissasi	132
Mirzayeva B. Maishiy zo'ravonlikning ijtimoiy-falsafiy mohiyati	134

Mubolag'lashgan semantikani ifodalovchi frazeologik birliklarning formal tomonlari shakllanishi jarayonida tafakkur (abstrakt-mantiqiy) va hissiy sezgilar birdek ishtirok etadi.

Predmet belgisi me'yorining yuqori intensivligini e'tiborga oladigan bo'lsak, mubolag'lashgan semantikani ifodalovchi frazeologik birliklarning lingvistik shakllari sabab-oqibat tamoyillariga asoslangan aloqalarni keltirib chiqaradi. Shunisi qiziqarliki, bunda urg'u berilgan xususiyatni ob'yektiv aniqlashga emas, balki nomlash mavzusiga ular boshidan kechirgan barcha tajribalarni, boshqacha qilib aytganda, tinglovchilarga hissiy ta'sir ko'rsatish maqsadida suprasub'yektiv hissiyotlarni yetkazish niyatida qilinadi. Mubolag'lashgan semantikani ifodalovchi frazeologik birliklardan foydalanilganda so'zlovchining emotsional holati uning atrofdagi voqelikni mubolag'lashgan semantikani ifodalovchi frazeologik birliklardan boshqacha holda idrok eta olmasligini aks ettiradi.

Majoziy ma'nolarda qo'llanilgan frazeologik birlikning ma'nolari ikki xil nuqtai nazardan tahlil qilinganligi bois uning tarkibiy komponentlari konnotatsiyasi va ma'nosi to'laligicha muhim ahamiyat kasb etadi. O'z navbatida biz tahlil qilgan mubolag'lashgan semantikani ifodalovchi frazeologik birliklar birikma tarkibida asosiy va ikkilamchi vazifada qo'llanilishlari mumkin. Konnotativ (bog'lovchi) komponenti signifikativ (tarkibiy) – denotativ komponent bilan bir qatorda frazeologik birliklarning ma'nosini yaratadi, shuningdek, ularni til birliklaridan farqlashga yordam beradi. Frazeologik birlik ma'nosining konnotativ (biriktiruvchi) makrokomponenti murakkab uyushgan yaxlitlikdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бабенко Л.Г. Функционально-семантический класс глаголов эмоциональной деятельности. сб. науч. тр. - Новосибирск, 1985. - С. 41-48.
2. Байрамова Л.К. Введение в контрастивную лингвистику: Учеб.пособие для студентов вузов, обуч. по напр, и спец. «Лингвистика» - Казань: Изд-во Казан, ун-та, 1994. - 119 с.
3. Балли Ш. Французская стилистика. - М.: Изд-во иностранной литературы, 1961.-394 с.
4. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. - М.: Наука,1980, с-148.
5. Кунин А.В. Основные понятия стилистики в области фразеологии. сб. науч. тр. - Пермь, 1983. - С.44-49.
6. Кунин А.В. О фразеологической дефиниции. Сб. науч. тр. - М., 1987. - Вып. 287. — С. 109-118.
7. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik. – Jizzax: Sangzor, 2006. – 92 b.
8. Телия В.Н. Что такое фразеология. М.: Изд-во «Наука», 1966. С-85

UO'K: 378.091.3:004:62

ILMIY-MA'RIFIY MEDIA LOYIHALAR – TALABALARNING MEDIASAVODXONLIGI VA AXBOROT MADANIYATINI RIVOJLANTIRUVCHI DIDAKTIK VOSITA SIFATIDA

<https://zenodo.org/records/13292435>

Umarov Azizbek Vahobovich
Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada talabalarda mediasavodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirishda o'z-o'zini boshqarish va baholash, formal va noformal ta'limda mediasavodxonlik va axborot madaniyatining rivojlanishi keng tadqiq qilindi. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda mediasavodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik, ijtimoiy zarurati tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *mediasavodxonlik, axborot madaniyati, media loyihalar, didaktik vosita, xorijiy amaliyot, tanqidiy fikrlash.*

Аннотация. *В данной статье широко изучены вопросы самоуправления и оценки в развитии медиаграмотности и информационной культуры среди студентов, развитие медиаграмотности и информационной культуры в формальном и неформальном образовании.*

Также выяснена педагогическая, психологическая и социальная необходимость развития медиаграмотности и информационной культуры в подготовке будущих учителей.

Ключевые слова: *медиапроекты, медиаграмотность и информация, дидактический инструмент, зарубежная практика, критическое мышление.*

Abstract. *In this article, self-management and evaluation in the development of media literacy and information culture among students, development of media literacy and information culture in formal and non-formal education were extensively studied. Also, the pedagogical, psychological and social necessity of developing media literacy and information culture in the training of future teachers was clarified.*

Keywords: *media projects, media literacy and information, didactic tool, foreign practice, critical thinking.*

Talabalarda mediasavodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-ma'rifiy media loyihalari egallangan bilimlardan amaliyotda foydalana bilish, jamiyatdagi turli sohalarga doir muammolarni tahlil qilish va doimiy kuzatishni taqozo etadi. Mediasavodxonlik va axborot madaniyati – turli media manbalarini tahlil qilish, baholash, yaratish uchun zarur bo'ladigan bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisi. Shaxsda media mahsulotlarni o'z "ma'naviy filtr"i (mafkuraviy immuniteti) orqali ko'ra olishi undan bir qator bilim va ko'nikmalar kerak bo'lishini ko'rsatadi. Media vositalaridagi targ'ibot-tashviqotni, biryoqlamalikni va buning sabablarini, ma'lumot tarqatuvchining niyatlarini ko'rib turishadi. Bunday media savodxonlik va axborot madaniyat mediamahsulotlarga tanqidiy yondashuvni belgilab beradi, aldanishlardan asraydi [1].

Oliy ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan ilmiy-ma'rifiy media loyihalarning maqsadi talabalarining global va Respublika miqyosida amalga oshirilayotgan voqealik, bo'lajak kasbiy faoliyatiga doir yangiliklar, muammolar bo'yicha ilmiy tahlil qilish, refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirishni maqsad qiladi. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarni shakllantirish talabalar munosabatlarini avtoritar pedagogik muloqot uslubidan demokratik muloqot uslubiga almashtirish asosida tashkil etiladi. Bunda asosan talaba shaxsiga hurmat va ta'lim mazmunida ijtimoiy tajriba, fikrlar xilma-xilligi, tashabbuskorlik, fikr-mulohazalarini ishonchli tahlil qilish imkoniyati hisobga olinadi. Talabalar bu orqali media loyihalarni rivojlantiradi va shu orqali shaxsiy hamda kasbiy jihatdan rivojlanishga erishadi.

Xorijiy amaliyot tajribasi shundan dalolat beradiki, universitetlarda mediata'limni tashkil etishda loyihaviy faoliyatdan tobora ko'proq foydalanilmoqda. Biz taklif etayotgan ilmiy-ma'rifiy media loyiha metodikasida ham mediaresurslardan tashkil topgan ta'limiy keys-loyihalaridan foydalaniladi. Ular kognitiv faollik, ijodkorlikni rivojlantirish va shu bilan birga talabalarining shaxsiy fazilatlarini va kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi. Talabalarining mustaqil tadqiqot faoliyatiga yo'naltirilgan media loyiha usuli, yangi bilimlarni o'zlashtirish va olingan bilimlarni amalga qo'llashga qaratilgan. Mediamateriallari asosida loyihaviy faoliyatni tashkil etish ta'lim oluvchilarni o'quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishiga imkon beradi, hamda kreativlik, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga ulkan hissa qo'shadi.

Izlanishlar davomida ilmiy-ma'rifiy media media loyihalarni amalga oshirish bo'yicha quyidagicha tavsiya va ko'rsatmalar ishlab chiqildi:

1. Bu kabi loyihalar oliy ta'lim muassasalarida fanni o'qitish, shuningdek mustaqil ta'lim, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar shaklida, guruh murabbiylik soatlarida, darsdan tashqari mashg'ulotlarda, ilmiy-tadqiqotchilik faoliyati doirasida qo'llanilishi mumkin. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda ularning kasbiy tayyorgarligi, ta'lim-tarbiya jarayonida turli loyihalardan foydalanish, loyihalar ishlab chiqish ko'nikmasini

rivojlantiradi. Talabani bir g'oya asosida amaliyotga tadbiiq etish media loyiha shakllantirish bosqichlarini rejalashtirish, ularda mazkur faoliyatning barcha jihatlarini o'rganishga, amaliyotga tadbiiq etishga, shu asosda ularda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga aksiologik munosabat rivojlanishiga erishiladi.

Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarni shakllantirishda W.Volpert tomonidan ishlab chiqilgan "To'liq faoliyat modeli" dan foydalanamiz. Model to'liq faoliyatni quyidagi bosqichlarda amalga oshirishni belgilaydi va bu bosqichlar takrorlanuvchi xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi. To'liq faoliyat modeli bosqichlari quyidagilardan iborat: media loyiha uchun ma'lumotlar yig'ish va ular ustida ishlash, rejalashtirish, amalga oshirish, baholash. "Mediasavodxonlik va axborot madaniyati" fani mazmunan axborotlashgan ta'lim muhiti bilan uzviy aloqadorlikka ega. Tadqiqotchi olim A.Andreevning mulohazalariga ko'ra, "Axborotlashgan ta'lim muhiti bu – pedagogik tizim va uning ta'minoti birligi bo'lib, moliyaviy, iqtisodiy, moddiy-texnik, me'yoriy va marketing boshqaruvining qo'yi tizimidir"[2.]

2. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar bir qator tamoyillarga asoslanadi. Talabalar media loyiha ishlab chiqishda mazkur tamoyillarga e'tibor qaratishi lozim bo'ladi. Bu tamoyillar quyidagilardan iborat:

- **bashoratlik tamoyili.** Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar ma'lum natijani maqsad qilish orqali amalga oshirish bosqichlari oldindan rejalashtiriladi;

- **bosqichma-bosqichlik tamoyili.** Ilmiy-ma'rifiy media loyihaning maqsadi, kutilayotgan natija, loyiha tabiatidan kelib chiqib amalga oshirish, loyiha natijalarini baholash bosqichiga o'tiladi. Media loyiha doirasida har bir faoliyat rejalashtiriladi, rasmiylashtiriladi va keyingisi oldingilar natijasiga asoslanadi;

- **me'yorlash tamoyili.** Ilmiy-ma'rifiy media loyihasi bir bosh g'oyadan kelib chiqqan holda maqsad va kutilayotgan natijalar shakllantiriladi. Albatta, bunda barcha resurslar: media loyiha uchun belgilangan vaqt; media loyihaga jalb etilayotgan mehnat kuchi; media loyihada bevosita va bilvosita ishtirok etuvchilar soni va media loyiha doirasida faoliyat ko'rsatish imkoniyati; media loyiha byudjeti asosida loyiha faoliyati me'yorlashtiriladi;

- **teskari aloqadorlik tamoyili.** Media loyiha doirasida har bir faoliyat amalga oshirilganda uning natijalari tahrir qilinadi va loyiha maqsadi, kutilayotgan natijalar bilan mutanosibliigi tekshiriladi;

- **samaradorlik tamoyili.** Media loyihaga doir g'oyaning amalga oshirish uchun rejalashtirilgan barcha bosqichdagi ishlari ta'sirchanligi va ko'zlangan maqsadga yo'nalganligi, media loyiha faoliyatining mahsuldorligi, uning amaliy ahamiyati nazarda tutiladi;

- **qadriyat va madaniyatlarni qo'llab-quvvatlash tamoyili.** Media loyiha g'oyasi umuminsoniy va milliy qadriyatlar, madaniyatlar, jamiyatdagi ijtimoy-axloqiy me'yorlarga zid fikr, shuningdek loyiha bosqichlari va faoliyatini rejalashtirayotganda va amalga oshirishda mazkur jihatlariga e'tibor qaratish;

- **ilmiy bilim olish va yangi qadriyatlar bilan tanishish tamoyili.** Media loyiha kreativligi, ta'sirchanligi shaxslarning yangi bilimlar olishi va qadriyatlarni o'rganishga yo'naltiriladi. Qadriyatlar ijtimoiy ongning maxsus shakli sifatida jamiyatdagi voqea-hodisalar rivojiga ta'siri katta bo'ladi;

- **o'z-o'zini rivojlantirish tamoyili.** Media loyiha ishlab chiquvchisi yoki jamoaning turli tuman soha muammolarini o'rganishi va bu muammolarni hal qilishga bo'lgan yondashuvlar loyiha mualliflarini rivojlantiradi va boshqa loyihalarning rivojlanishiga asos bo'ladi;

- **integrativlik tamoyili.** Media loyihalar boshqa sohalar bilan uzviy bog'liq. Loyihalar

ishlab chiqish va uni rivojlantirishda bu bog'liqlik muammoning turli nuqtai nazarlardan turib tahlil qilish, loyiha doirasida hal qilish imkoniyati ko'rib chiqilishi lozim.

3. Bo'lajak o'qituvchilarni ilmiy-ma'rifiy media loyihalarni shakllantirish, amalga oshirish tamoyillari va algoritmini aniqlashtirish quyidagicha:

–talabalarni media loyihalar ishlab chiqish madaniyatiga doir bilimlarini takomillashtirish;

–talabalarni media loyihalarni shakllantirish va amalga oshirishda turli ko'rinishlarda (tadbirlar, targ'ibot-tashviqot ishlari, ijtimoiy so'rovnomalar, ijtimoiy roliklar, media burchaklar va boshqalar) amaliyotga tadbiiq etish malakalarini tarkib toptirish.

4. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalar uchun mavzular tanlanadi. Mavzu esa ilmiy ahamiyatga ega bir muammo hisoblanadi. Muammoni tanlashda uchta kategoriyaga e'tibor qaratish lozim bo'ladi: muammoning kelib chiqish sabablari, muammoning o'zi va muammoning oqibatlari. Muammoning kelib chiqish sabablari va oqibatlari o'rtasidagi bog'liqlikni "uzib tashlash", muammoning hal bo'lishiga olib keladi.

5. Ilmiy-ma'rifiy media loyiha uchun bosh muammoni identifikatsiya qilish, ta'riflash, media loyiha maqsadi va vazifalarini bayon qilish, ko'rsatilayotgan muammoni hal qilish bosqichlari, kutilayotgan natijalar, loyihaning innovativligi, loyiha muvaffaqiyatini tekshirish mezonlari loyihaning tarkibiy qismlari hisoblanadi. O'z navbatida media loyiha natijalarining qanday rasmiylashtirishni belgilash media loyihada o'z ifodasini topadi. Bu esa loyihaning amaliy, nazariy, ilmiy ahamiyatini oshiradi. Media loyihalarining har bir bosqichlari tegishli ravishda hisobot ko'rinishida rasmiylashtirib boriladi.

Talabalar media loyihalar orqali turli sohaga doir turli muammolarni izlaydi, ularni kelib chiqish sabablari, oqibatlarini tahlil qilishni va eng asosiysi muammoni yechish uchun izlanadilar. Oliy ta'lim muassasasi professor-o'qituvchilari bunday loyihalar orqali yo'nalishlar, g'oyalar, zaruriy axborot manbalari, muammoni echishda turli farazlar orqali loyihaning samarali shakllanishi yuzasidan maslahatlar berib turadi.

Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarning xususiyati shundaki, unda barcha fikrlar va takliflar nazarda tutilishi, barcha qabul qilingan qarorlar ilmiy asoslangan bo'lishi kerak. Media loyihalarni shakllantirishda samarali natijaga mualliflar jamoalarini tuzish orqali erishiladi, bunga jamiyatning turli qatlamlardagi, davlat, nodavlat, jamiyat tashkilotlarining vakillari kiradi. Loyiha faoliyatiga qatnashayotgan kishilar belgilangan o'zgarishlarni amalga oshirishda zarur bo'ladigan vakolat darajasiga ega bo'lishlari, loyiha esa zahiralalar nuqtai nazaridan ta'minlangan bo'lishi ham zarur. Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarining unumdorligi ko'p jihatdan media loyiha ishtirokchilarining intizomi mavjudligiga bog'liq, bu esa faoliyatning belgilangan vaqt bilan chegaralanganligi, bajariladigan ishlarning mazmunan va texnologik muayyan bo'lishini talab qiladi. Boshqaruvning muvaffaqiyatli bo'lishi loyiha doirasida rejalashtirilgan ishlarning axborotli ta'minlanganligining to'liq bo'lishiga bog'liq, bu esa o'z navbatida boshlang'ich tashxisli, xulosaviy va boshqa ma'lumotlarni olishni talab qiladi.

Media loyihalarni shakllantirish va rivojlantirishga talabalar ixtiyoriy ravishda jalb etaladi va bu faollikning dastlabki ifodalaridan biri hisoblanadi. Ixtiyoriy ravishda loyiha jamoasi shakllanadi. Shuningdek, loyiha g'oyasini amalga oshirishda nafaqat loyiha jamoasi, balki loyihada bilvosita qisman ishtirok etuvchilarning ham faolligi talab etiladi. Loyihaning bosh g'oyasi bir muammoni aniqlash, uning kelib chiqish sabablari va oqibatlari tahlil qilish, sabalar va oqibatlar o'rtasidagi bog'liqlikni yo'qotishdan iborat bo'ladi.

6. Loyiha maqsadi SMART qoidasiga asosan shakllantiriladi. SMART bu maqsadlarni

shakllantirish uchun talablar bo'lib, "Spezific" – aniqlik, "Measereble" – o'lchash mumkin bo'lgan, "Attinuble" – mutanosiblik, "Relevant" – muhimlik va "Timed" – vaqt bilan chegaralangan ma'nolarini bildiradi. Maqsadlarni to'g'ri shakllantirish loyiha faoliyatini samarali tashkil etishda, aniq yo'nalishini belgilashda, mavjud imkoniyatlar va resurslardan foydalangan holda erishish mumkinligiga, o'zida loyiha mazmunini to'liq aks ettirishi va ma'lum vaqt oralig'ida amalga oshirilishi aks etishi lozim bo'ladi.

Loyihalashning xususiyati shundaki, unda barcha fikrlar va takliflar nazarda tutilishi, barcha qabul qilingan qarorlar ilmiy asoslangan bo'lishi kerak. Agar pedagogik loyihaning muhokamasida malakali mutaxassislar, olimlar, jamoat tashkilotlari faol ishtirok etsalar, uning sifati yuqori bo'ladi. Media loyihalarni shakllantirishda samarali natijaga mualliflar jamoalarini tuzish orqali erishiladi, bunga jamiyatning turli qatlamlardagi, davlat, nodavlat, jamiyat tashkilotlarining vakillari kiradi. Loyiha faoliyatiga qatnashayotgan kishilar belgilangan o'zgarishlarni amalga oshirishda zarur bo'ladigan vakolat darajasiga ega bo'lishlari, loyiha esa zahiralarda nuqtai nazaridan ta'minlangan bo'lishi ham zarur.

Ta'lim, fan, axborot va media-madaniy texnologiyalarni, shuningdek, innovatsiya faoliyati jarayonlarini rivojlantirish va integratsiyalashtirish, talabalarning kasbiy kompetentliklarini rivojlantiriradi. N.Yu.Xlizovanning ta'kidlashicha, talabalarning media kompetentligini rivojlantirish quyidagi tarkibiy qismlarga asoslanadi:

- mediamateriallardan foydalanish tajribasi;
- media sohasida ko'nikmalarni faol qo'llash; mustaqil ta'lim olishga tayyorlik[3].

Ilmiy-ma'rifiy media loyihalarda didaktik deduktsiyaning ahamiyati katta. Media loyihaning mazmuni ilmiy dalillar asoslangan hamda jamiyat hayoti uchun zaruriy ma'lumotlarni media loyhasining maqsadli guruhidan kelib chiqqan holda shakllantiriladi.

Mediasavodxonlik va axborot madaniyati ko'p qirrali tushuncha bo'lib, jamiyat taraqqiyoti bilan hamohang ravishda mazmunan doimiy rivojlanib boradi. Hozirgi kunda mediasavodxonlik va axborot madaniyati asosan to'rt turga bo'linadi: yozma, audial, vizual hamda texnik media savodxonlik va axborot madaniyat. Shaxsning media savodxonlik va axborot madaniyati esa quyidagi tarkibiy qismlarga ega: axborot faolligi; ma'lumotga bo'lgan o'z ehtiyojini to'g'ri shakllantirish qobiliyati; rivojlangan axborot motivatsiyasi, faollik, shu jumladan kognitiv va o'qish, qidiruv xatti-harakati; axborot faoliyati ko'nikmalarini egallash; shaxsiy axborot ehtiyojlarini tushunish darajasi; olinadigan ma'lumotlarni to'g'ri tanlash, tushunish va tanqidiy baholash qobiliyati; kommunikatsiya jarayonida ishtirok etish. "Mediasavodxonlik va axborot madaniyati" axborot jamiyati madaniyatining alohida turi bo'lib, u turli manbalardan (radio, televidenie, gazeta, telefon, internet, og'zaki va yozma kommunikatsiyalar) olinadigan ma'lumotlarni idrok etish va ular bilan o'zaro munosabat qilish jarayonida shaxsning media vositalari orqali olingan ma'lumotlarni qidirish, tadqiq qilish va tahlil qilish, uni tanqidiy baholash, turli janrdagi media matnlarini yaratish qobiliyatida namoyon bo'ladigan bilimlari, his-tuyg'ulari, munosabatlari va xulq-atvor reaksiyalari to'plamidan iboratdir. Axborot madaniyati umumiy madaniyatning emas, balki ko'proq darajada kasbiy madaniyatning ko'rsatkichidir, ammo vaqt o'tishi bilan u har bir shaxs rivojlanishining muhim omillaridan biriga aylanishi mumkin, shuningdek "axborot madaniyati" tushunchasi insonlar hayotining axborot jihati bilan bog'liq bo'lgan madaniyat qirralaridan birini tavsiflaydi. "Axborot madaniyati" va "mediasavodxonlik" tushunchalari bir xil emas, ular ma'lum o'xshashliklari bilan bir qatorda tub farqlarga ham ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Умурзакова Б.А. Медиатаълим орқали медиамаданиятни ривожлантириш илмий-педагогик асослари ва зарурати / Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi, Jild:03|Nashr:03|март 2022. – 287-292-б.
2. Андреев А.А., Рубин Ю.Б., Титарев Л.Г. Кафедра в системе открытого образования Материалы конференции “Образование в информационную эпоху” – М.: МЭСИ, 2001. – С. 90-100.
3. Хлызова Н.Ю. Медиаобразование как педагогическое понятие в отечественных и зарубежных педагогических исследованиях // Проблемы современного образования: Вестник ИГЛУ. Сер. педагогика и психология. – Иркутск: ИГЛУ, 2007. – 35 ст..
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 18-yanvardagi 23-sonli “O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi tasdiqlash to'g'risida” gi Qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09/22/153/0266-son.

UO'K. 1 159,922.6

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ YOSHIDA BOLALARNING TA'ЛИМ FAOLIYATIGA FAOL TASHABBUSKORLIK MUNOSABATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

<https://zenodo.org/records/13292443>

Qodirova Omadxon Sobirjonovna
Andijon davlat pedagogika instituti

Аннотасија. *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim faoliyatiga faol tashabbuskorlik munosabatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari tahlil qilingan.*

Калит со'злар: *maktabgacha yosh, maktabgacha ta'lim, ijtimoiy-psixologik xususiyat, psixogenetika, shaxsiyat, fiziologik omillar.*

Аннотация. *В статье анализируются социально-психологические особенности формирования активного инициативного отношения к учебной деятельности дошкольников.*

Ключевые слова: *дошкольное образование, психогенетика, личность, физиологические факторы.*

Abstract. *The article analyzes the socio-psychological features of an active initiative attitude towards the educational activities of preschool children.*

Key words: *preschool education, psychogenetics, personality, physiological factors.*

Bugungi kunda bola shaxsining sub'ektiv namoyon bo'lishi, shaxsning sub'ektga aylanishi yoki o'zini o'zi anglash jarayoni alohida ahamiyatga egadir. Shaxsning rivojlanishi murakkab, vaqt talab qiladigan jarayondir. Bu jarayonning muhim qismi maktabgacha yoshda, shaxs haqiqatda shakllanishida sodir bo'ladi. Bola shaxsining rivojlanishiga ta'sir qiluvchi jihatlardan biri bu maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda faol sub'ekt pozitsiyasini shakllantirish - fiziologik, psixologik va ijtimoiy darajalarda o'rganiladigan mavzudir. Xususan umumiy shaklda faol pozitsiyani sub'ektning atrofdagi voqelik bilan o'zaro ta'sirining o'lchovi sifatida ko'rib chiqish mumkin. Aqliy faoliyatni o'rganishga bunday ko'p qirrali yondashuvlar uning ko'p qirraliligi va murakkabligidan dalolat beradi [1].

Maktabgacha ta'lim bolalarni boshlang'ich maktabga o'tishni osonlashtirish uchun ularni maktabga tayyorlashga qaratilgan. U barcha bolalarning navbatdagi maktab ta'limiga tayyorlash uchun turli tadbirlarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy ta'lim g'oyalari, shaxsiy rivojlanish va ta'limni insonparvarlashtirishga ko'maklashish olti va etti yoshli bolalarni maktabga tayyorlashga yordam beradigan resurslarga ehtiyojni aniqladi. Maktabga tayyorgarlik - bu aniq natija va maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishi va tarbiyasining sifat ko'rsatkichidir. Maktabga tayyorgarlikning yuqori darajasi katta akademik muvaffaqiyatni bashorat qiladi. Maktabga tayyorgarlik maktabgacha yoshning oxirida kuzatilishi mumkin bo'lgan bir qator rivojlanish

